

بررسی کلی اختلال نوشتن و رویکرد های درمانی آن

رویا بیدشکی

آموزگار ابتدایی

چکیده

اصطلاح ناتوانی یادگیری ویژه در توصیف دانش آموزانی که هوش بهر طبیعی دارند اما در یادگیری برخی از مهارت‌ها مانند صحبت کردن، خواندن، هجی کردن، نوشتن، حساب کردن، ادراک بینایی، ادراک شنوایی، توالی حافظه بینایی و توالی حافظه شنیداری دچار اشکال هستند به کار می‌رود کودکان با ناتوانی‌های یادگیری ممکن است در یک یا چند مورد از موارد زیر دچار مشکل باشند. اختلال در زبان گفتاری، اختلال در زبان نوشتاری، اختلال در خواندن و حساب (منتاگو و کاواندیش، ۲۰۱۳). اختلال نوشتن روی عملکرد آموزشی، اجتماعی، تعدادی از مشاغل، فعالیت‌ها و ارتباطات فردی دانش آموزان اثر می‌گذارد، بنابراین ارزیابی و درمان به هنگام به منظور پیشگیری از بروز مشکلات متعدد در آینده مفید و ضروری است. برای ارزیابی دقیق عملکرد نوشتن، افزون بر بررسی سابقه مراجع، از ابزارهای استاندارد متعدد استفاده می‌شود. روش پژوهش در این مقاله به صورت مروری و کتابخانه‌ای با هدف بررسی کلی اختلال نوشتن و رویکرد های درمانی آن در دانش آموزان مقطع ابتدایی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: نوشتن، اختلال یادگیری، اختلال نوشتن

مقدمه

اختلال در خواندن یا نارساخوانی تحت عنوان مشکل یادگیری خاص که مبنای عصب روان شناختی دارد، تعریف شده است. این مشکل با دشواری هایی در زمینه بازشناسی و بازیابی صحیح واژگان و روان، عدم توانایی هجی کردن به گونه ی درست و همچنین مشکل در رمزگشایی کلمات بیان شده است این منجر دشواری ها به بروز مشکلاتی در رابطه با سایر توانمندی های شناختی می شود و از رشد درست و به جای دانش واژگان جلوگیری می کند. (انجمن بین المللی نارسا خوانی، ۲۰۰۸).

نوشتن و خواندن وسیله ای است برای پی بردن به افکار دیگران و گفتار و نوشتار وسیله ی برای آگاه ساختن دیگران از مقاصد و افکار خود. بنابراین تمام کوشش هایی که در زمینه آموزش زبان در دبستان انجام می گیرد، باید در جهت پرورش ارکان چهار گانه آن یعنی شنیدن، نوشتن، گفتن و خواندن باشد، خوب نوشتن نوعی توانایی است که معلمان نقش مهمی در ایجاد این توانایی در کودکان رادارند. (زندى، بهمن، ۱۳۷۹).

از سوی دیگر نوشتن برای بسیاری از افراد به ویژه دانش آموزان مبتلا به اختلال های یادگیری، فرآیند چالش انگیزی است؛ حتی نویسندگان ماهر هم گاهی در طرح ریزی، ویرایش و ارزیابی نوشته های خود، دچار مشکل می شوند؛ لذا جای تعجب نیست که بسیاری از دانش آموزان، در فرآیند نوشتن با مشکل مواجه می شوند؛ برای مثال پژوهش های اخیر نشان داده اند که از هر پنج دانش آموز ابتدایی فقط یک نفر، دانش و مهارت های نوشتن را به دست می آورد (سانتانگلو، هریس و گراهام، ۲۰۰۸).

دانش آموزان زیادی وجود دارند که در درس دیکته دچار مشکل هستند و به نسبت تعداد غلط هایی که مرتکب می شوند مورد شماتت قرار می گیرند. واقعیت این است که انواع اشتباه هایی که دانش آموزان مرتکب می شوند از یک نوع و سنخ نیستند تا بتوان با اتخاذ یک روش، همه ی آنها را از بین ببرد و به پیشرفت آنها اطمینان یافت. برای دستیابی به یک راه حل ساده و امیدوار کننده بهتر است بعد از حصول اطمینان از عادی بودن هوش دانش آموز، اشتباه های متعدد دیکته های وی را مورد بررسی قرار دهیم و نوع اشتباه های آنها را مشخص کنیم و پس از آن در صورت توان شروع به درمان آنها کنیم.

نوشتن

مهارت نوشتن یک توانایی چند وجهی است که به افراد کمک می کند تا افکار، ایده ها و احساسات خود را به طور موثر و اثر بخش انتقال دهند. این مهارت شامل موارد زیر است.

- سازمان دهی و ساختار بندی متن: توانایی سازمان دهی افکار به صورت منطقی و ایجاد ساختار مناسب در نوشته ها مانند مقدمه، بدنه و نتیجه گیری.

- استفاده از زبان و واژه های مناسب: توانایی استفاده از واژگان صحیح، جملات روان و ساختار دستوری درست در نوشته ها.

- انتقال احساسات و ایده ها: توانایی انتقال موثر افکار، احساسات و عقاید به مخاطب به گونه ای که ان ها را درک کنند.

- رعایت املا و انشا: توانایی رعایت قواعد املایی و انشایی در نگارش.

- انطباق با سبک و ژانر نوشتاری: توانایی تطبیق شیوه نگارش با سبک و ژانر مورد نیاز مانند داستان، مقاله، گزارش و...

- خلاقیت و نوآوری: توانایی استفاده از تفکر خلاق در ارائه ایده ها و عبارات تازه و جذاب.

در مجموع، مهارت نوشتن به افراد کمک میکند تا بتوانند به صورت مؤثر و اثر بخش در موقعیت های مختلف ارتباط برقرار کنند و افکار و پیام های خود را به خوبی انتقال دهند.

اختلال یادگیری

طبق تعریف انجمن روانشناسی آمریکا ناتوانی یادگیری عبارت است از ناتوانی در یک یا بیش از یک فرایند روانشناختی پایه که در فرآیند درک یا کاربرد زبان شفاهی یا نوشتاری نقش دارد و موجب بروز نقص در توانایی افراد در گوش دادن، فکر کردن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن و هجی کردن یا محاسبات ریاضی می‌گردد.

این تعریف کودکانی که مشکلات یادگیری آنها ناشی از ناتوانی‌های حرکتی، بینایی یا شنوایی، عقب ماندگی ذهنی، آشفتگی‌های هیجانی، فقر محیطی، فرهنگ یا اقتصادی است را در بر نمی‌گیرد. (بکنسون و همکاران، ۲۰۱۵) از نظر آموزشی کودکانی دارای نارسایی‌های یادگیری هستند که تفاوت فاحشی بین توانایی هوشی بالقوه‌ی آنها و عملکردشان در ارتباط با فرایند یادگیری، وجود داشته باشد. وجود این تفاوت ممکن است همراه با اشکال مشخص شده‌ای در سیستم اعصاب مرکزی باشد، اما باید به خاطر داشت که این تفاوت ناشی از عقب ماندگی ذهنی، محرومیت‌های فرهنگی و آموزشی، اشکالات شدید هیجانی یا نقص در حواس مختلف نیست. (نادری و نراقی، ۱۳۸۲).

سانتراک در تعریفی دیگر اختلال یادگیری را اینگونه بیان می‌کند. مجموعه‌ای از ناهنجاری‌ها در یک یا چند فرایند روانشناختی اساسی که ممکن است فرد ناتوان در گوش دادن، اندیشیدن، صحبت کردن، خواندن، نوشتن، هجی کردن یا انجام محاسبات ریاضی باشد. این تعریف بیان می‌کند که اختلال یادگیری به مشکلات اساسی در فرایندهای روانشناختی فرد مربوط می‌شود که می‌تواند منجر به چالش‌هایی در زمینه‌های مختلف یادگیری مانند خواندن، نوشتن و ریاضیات شود. بنابر این بر طبق این تعاریف اختلال یادگیری یک اختلال در عملکرد عصبی-شناختی فرد است که باعث ایجاد مشکلات خاص در یادگیری و انجام تکالیف آموزشی می‌شود. (سانتراک، ۱۴۰۰)

اهمیت نوشتن

نوشتن، آخرین و دشوارترین مهارت زبانی است که برای دست‌یابی به آن، فرد باید علاوه بر داشتن مهارت کافی در شنیدن و سخن گفتن، توانایی درک رابطه میان آواها و تصاویر گرافیکی، حافظه کوتاه و بلند مدت برای نگهداری اشکال حروف و اتصالات، توانایی‌های حرکتی لازم برای دست‌نویسی، درک رابطه ماهیچه‌های حرکتی و بینایی و وجود هماهنگی میان آنها در نوشتن، توانایی درک معنا از نوشته و بسیاری از مهارت‌های دیگر را داشته باشد (عبادی، ۱۳۹۷).

مهارت نوشتن، مرور ذهنی را تقویت می‌کند و در دسته بندی اطلاعات و اولویت بندی آنها به ذهن کمک می‌کند (وانگ یو، ۲۰۱۰) در بیست سال اخیر، علاوه بر معلمان زبان، پیروان روانشناسی شناختی و تربیتی حتی بیش از قرون ۱۸ و ۱۹ یعنی زمانی که آموزش دیکته اولین گام برای یادگیری خواندن فرض می‌شد، علاوه بر یادگیری و پژوهش‌های مرتبط، بر دیکته تأکید می‌کنند (نیومن، واگنر، هانگ، شیور، ناکا و کامتو، ۲۰۱۱؛ نقل از رحمتی، ۱۳۹۸).

نوشتن یکی از مهارت‌های اساسی و حیاتی در زندگی امروزی است که به افراد کمک می‌کند تا:

-افکار، ایده‌ها و احساسات خود را به شکل موثر و اثر بخش بیان کند.

-در محیط‌های آموزشی، شغلی و اجتماعی بطور موفقیت آمیزی ارتباط برقرار کنند.

-مهارت‌های تفکر انتقادی، خلاقیت و حل مسئله را توسعه دهند.

-در فرایند یادگیری و کسب دانش پیشرفت کنند.

-توانایی خود بیان‌گری و خود نظارتی را افزایش دهند.

- اعتماد بنفس و استقلال فکری خود را تقویت کنند. (تبریزی وهمکاران، ۱۴۰۰).

ویژگی دانش آموزان دارای اختلال نوشتن

- بین زبان شنیداری و زبان گفتاری دانش آموز تطابق وجود ندارد مثلاً دانش آموز کلمه سیب و باد را به همین صورت می شنود ولی شیب و داد می گوید و در نتیجه غلط می نویسد.
- زبان شنیداری دانش آموز با زبان نوشتاری همخوان نیست مثلاً دانش آموز کلمه سبد را می شنود ولی صید می نویسد برای او روشن نیست که برخی از کلمات را آنگونه که می شنود نباید بنویسد و باید به خاطر بسپارد که سبد با س و صید با ص است.
- بین اندیشه درک و نوشتن که یک پیوستار زبانی است تداوم وجود ندارد کودک جمله ای را که می شنود باید در ذهن خود پردازش کند و آن را بازگو کرده و بنویسد کودک این تداوم را حفظ نمی کند و در انتقال اندیشه به نوشتن کلمه ای را حذف می کند.
- برخی از کلمات جنبه عملی برای کودک ندارند و به صورت انتزاعی یاد گرفته شده و طوطی وار بازگو می کند در نتیجه ممکن است جزئی از کلمه یا جمله را حذف کند.
- برخی از مفاهیم در سطح درک کودکان دبستانی مخصوصاً سال های اول و دوم نیست در نتیجه آن مفاهیم به دایره طرحواره شناختی ذهن کودک وارد نمی شود و همین امر باعث درست نخواندن و درست ننوشتن می شود. (احمدی، ۱۳۹۸).

انواع اختلال نوشتن

اختلال نوشتن شامل مؤلفه هایی از جمله املا و هجی کردن، دستخط و انشا است. شایع ترین مؤلفه اختلال بیان نوشتاری، نارسایی در هجی کردن یا املا است. آمار وارقام نشان می دهد که ۲۷ درصد از کل ناتوانی های یادگیری را ناتوانی یادگیری املا تشکیل می دهد و در ایران، شیوع اختلال املا در پایه سوم ابتدایی بین ۶ تا ۷ درصد گزارش گردیده است. شایع ترین علایم بالینی آنان شامل اشتباهات هجی کردن، اشتباهات دستوری، اشتباهات نقطه گذاری، ضعف در ساختن پاراگراف ها و دستخط بد است. در بحث سبب شناسی ناتوانی یادگیری املا عوامل مختلفی از جمله: نارسایی توجه و حافظه فعال، مشکلات واج شناختی و زبانی، اشکال در حافظه دیداری، شنیداری و حرکتی، ونقص درکنش های اجرایی و عصب روانشناختی ناحیه پیشانی، مطرح می شود (نقل از سلامت، مقتدایی، کافی، عابدی و حسین خانزاده، ۱۳۹۲).

روش های درمانی اختلال نوشتن

- آموزش مهارت های پایه نوشتن: آموزش تشخی و تمرین صحیح حروف و کلمات، آموزش رعایت قواعد املائی و دستوری، تقویت توانایی سازمان دهی و ساختار بندی متن
- تقویت مهارت های شناختی: تمرین تمرکز، حافظه و توجه، آموزش راهبردهای برنامه ریزی و سازماندهی، تقویت مهارت های حل مسئله
- آموزش راهبرد های فراشناختی: آموزش های تکنیک های خود نظارتی و خود ارزیابی در نوشتن، آموزش راهبرد های خود تنظیمی برای بهبود فرایند نوشتن

- استفاده از کمک های آموزشی: استفاده از نرم افزار های کمک آموزشی برای تقویت مهارت های نوشتن، استفاده از فناوری های کمکی مانند آموزش با کامپیوتر و ویرایشگر های املائی

- ایجاد انگیزش و حمایت های محیطی: ایجاد انگیزه با تقویت خود کار آمدی و عزت نفس فرد، ایجاد محیط های حمایتی در خانواده و مدرسه این رویکرد جامع، با توجه به ابعاد مختلف اختلال نوشتن، به شناسایی و رفع نقاط ضعف فرد در این زمینه کمک می کند. (تبریزی و همکاران، ۱۴۰۰)

نتیجه گیری

دانش آموزان با اختلال یادگیری نوشتن دارای مشکلات و نا توانایی هایی در زمینه ی نوشتن املاء و دستخط و... هستند ولی نکته ای که باید به آن توجه نمود این است که اختلال یادگیری نوشتن در هر دانش آموز منحصر به فرد است و سطوح مختلفی از مشکلات را در بر می گیرد، لذا باید معلمان و والدین درباره ی دانش آموزانی که اختلال نوشتن دارند اطلاعات دقیق و صحیحی به دست آورند تا بتوانند برای آموزش آنها از روشهای متفاوت یادگیری از طریق بینایی، کلامی و حرکتی استفاده کنند و سعی کنند توانایی ها وضعف های دانش آموزان را به درستی بشناسند و با توجه به این که این دانش آموزان در زمینه ای توانمند و در زمینه ای دارای مشکل هستند، در آموزش آنها نیازمند است از روشهای علمی خاص و منحصر به فردی استفاده شود تا آنها بتوانند به درجه ی مناسبی از رشد و تکامل پیشرفت تحصیلی برسند.

منابع

- ۱- ابوالقاسمی، ع، نریمانی، م؛ رضایی، جمالویی، ح؛ زاهد بابلان، ع. (۱۳۹۰) مقایسه ی شایستگی اجتماعی و مولفه های آن در دانش آموزان دارای ناتوانایی یادگیری و دانش آموزان دارای پیشرفت تحلیلی پایین، متوسط و بالا. مجله ناتوانایی های یادگیری، ۱، ۶-۲۳.
- ۲- احمدی، اختلال خواندن و نوشتن در کودکان دبستانی (۱۳۹۷). سال دوازدهم شماره نهم
- ۳- ادیب سرشکی، مرادی؛ نرگس نثار؛ یادگاری، فریبا و. کنعانی زاهد (۱۳۹۵) تاثیر آموزش توجه بر بهبود عملکرد خواندن دانش آموزان نارساخوان. فصلنامه روانشناسی شناختی
- ۴- تبریزی، م، تبریزی؛ ع، تبریزی، ن (۱۴۰۰). درمان اختلالات دیکته نویسی. نشر فراوان.
- ۵- جلیل آبکنار، سیده سمیه، و عاشوری، محمد، ۱۳۹۲، نکته های کاربردی برای آموزش دانش آموزان با اختلال یادگیری اختلال در خواندن، نوشتن و دیکته (، نشریه تعلیم و تربیت استثنایی، دوره سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۲، ۳۱-۴
- ۶- جان دبلیو سانتراک، ترجمه ی حسین دانش فر، شاهده سعیدی، مهشید عراقچی، ۱۴۰۰، روانشناسی تربیتی، چاپ نهم، انتشارات رسا.
- ۷- رحیمی پور، غضنفری؛ طاهره فیروزه و، قدم پور. (عزت اله ۱۳۹۶). اثربخشی آموزش راهبردهای حافظه فعال بر بهبود عملکرد خواندن دانشآموزان نارساخوان. دانش و پژوهش در روان شناسی کاربردی
- ۸- زارع بهرام آبادی، مهدی و گنجی، کامران. (۱۳۹۳). بررسی شیوع اختلال نارسایی توجه/ بیش فعالی و همبودی آن با اختلال یادگیری در دانش آموزان دبستانی. مجله ناتوانی های یادگیری. - سلامت منصوره، سیما - شیرازی، طاهره، و نیلی پور، رضا. (۱۳۸۳). طراحی و معیارهایی آزمون تشخیصی خواندن. فصلنامه علمی پژوهشی توانبخشی.
- ۹- شکوهی یکتا، محسن. و پرند، اکرم (۱۳۸۵). ناتوانی های یادگیری. تهران: نشر طبیب. چاپ اول. - شهبازی، آگاهی واج شناختی دانش آموزان نارساخوان. ناتوانی های یادگیری،: (۳۶-۵۷). -صداقتی لیلا؛ فروغی؛ رقیه
- ۱۰- دبیرستانی نادری، عزت الله؛ سیف نراقی، مریم. (۱۳۹۴) اختلالات یادگیری. انتشارات امیر کبیر، چاپ چهاردهم
- ۱۱- مقتدایی کمال، کافی موسی، عابدی احمدرضا، حسین خانزاده عباسعلی. (۱۳۹۲). اثربخشی بازی درمانی شناختی رفتاری بر حافظه و مهارت های اجتماعی کودکان با ناتوانی یادگیری املا. تحقیقات علوم رفتاری.
- ۱۲- هارون رشیدی؛ همایون، جاهدیان پور فهیمه و، عبده پور الهام. (۱۳۸۹) اختلال های یادگیری غیرکلامی نشریه تعلیم و تربیت استثنایی، شماره ۱۰۲
- ۱۳- هالاهان، دانیل پی، و لوید، جان، و کافمن، جیمز، و پی ویس، مارگارت، و مارتینز، الیزابت، ۱۳۹۳، اختلال های یادگیری، مبانی، ویژگیها و تدریس موثر (، چاپ پنجم، تهران، انتشارات ارسباران.